

УДОРОЗІ ДО РІДНОЇ ПІСНІ

Виповнюється 80 років від дня народження Леопольда Івановича Ященка – відомого композитора, музикознавця, легендарного і незмінного керівника хору «Гомін», невтомного борця за впровадження і популяризацію української народної пісні серед народних мас, лауреата державної Шевченківської премії. Цю радісну подію з ним розділяють близькі: дружина Лідія Григорівна, сини Іван з сім'єю і Тарас, внучки Лариса з сім'єю і Ліна та правнучка Валерія; учасники його хору, численні шанувальники таланту і творчості; редакція журналу «Українська культура». З роси і води Вам, шановний ювіляр!

– Леопольде Івановичу, як Ви готуєтесь зустріти свій 80-річний ювілей. Як Ви рухаєтесь до нього?

– Я зобов'язаний, звичайно, здобутки всі до ладу привести. Бо вже прийшла пора. Про це не можна не думати щодня. Якби все залежало від мене. А то все це пов'язано із загальним станом речей у державі. Поки що із того реального, про що можна говорити, – це авторський вечір у філармонії. Якщо не поміняється дата, то 29 листопада цього року. Кілька років тому у мене був вечір у філармонії. Він гарно пройшов. Крім аматорів, брали участь професійні колективи, артисти. Сподіваюсь, вони будуть і цього разу.

Головне, з чим я маю справу, – це хор «Гомін». Це аматорський колектив. Там співають ентузіасти, переважно любителі, які не знають нотної грамоти, яким складні партитури недоступні. Тому те, що складніше із моїх речей, я намагаюсь дати професіоналам. «Гомін» має що співати, і пісень дуже багато назбиралося. А практично виходить так, що те, що було старе, забувається, приходять нові люди і знову доводиться з ними вчити. І такий це безперервний процес. Ну це природно для самодіяльності.

– У Вашому творчому доробку скільки є авторських пісень?

– Я їх не рахував. Але близько сотні набереться.

– Яка їх тематика?

– Тематика різна. Є патріотичні пісні. Хорові закличного характеру, маршового. Є ліричні пісні. Є про нашу природу. Я киянин, городянин, то для мене природа Києва близька також, хоч вона

урбанізована, але все таки природа. Хор «Гомін» виконує мої пісні «Золотистий туман», «Скликаїмо всіх до наших лав», «Молімся за Україну», «Гей розіслався тай сивий туман», «Де ви сьогодні мої побратими», «Покинуті оселі», «Київське танго» та багато інших.

– Як розрісся, розгалужився «Гомін»? Адже він налічує до 100 чоловік.

– Зі складу нашого колективу окремо свого часу відділились ансамбль «Євшан», хор «Чумаки». Але є ансамблі, які стали філіями нашого колективу. Вони не відділяються, а становлять окремі групи. Це «Відгомін», «Криниця» – це камерний хор, який базується при Будинку вчених. У «Криниці» більш підготовлені співаки і складніший репертуар. Довгий час була група автентичної пісні «Радосин». Чоловічий гурт «Козаки» є і нині. Більше у нас беруть участь співаки переважно середнього і старшого віку, вихідці з села, які ще з юності співали свої місцеві народні пісні в місцевій манері. Але, звичайно, це люди старші. І дуже помітно загалом старіння нашого колективу, як і більшості аматорських хорів. Сказати, що молодь взагалі цурається співлі, то не можна. Але зараз вона до нас не йде. Бо у нас колектив аматорський. Ми на громадських засадах співаємо. Зараз так життя влаштоване, що кожний дивиться, де б його заробити.

– Скільки виступів зі своїм хором Ви робите протягом року?

Раз, двічі на місяць – не частіше. У нас виступи на сцені не так часто. У нас

переважають виступи на лоні природи. Але щодо веснянок є проблеми, де їх проводити. Ми намагались на терені Михайлівського собору, але там не всі цьому раді. Тому що там чоловічий монастир, і не всім подобається, що дівчата водять хороводи. Уявляєте? То ми намагалися робити це у Гідропарку. Там гарне місце, біля калпіці гарна природа. Але там немає де людям сісти. Прийшли, постояли і йдуть далі. Але останніми роками ми влаштовуємо свято пісні у центральному парку «Хрещатий» біля Арки Дружби народів. Там природний амфітеатр. І там збирається велика маса людей. Там ми влаштовуємо влітку недільні співи. До речі, недільні співи – це окрема форма нашої роботи. Тобто в будень ми муштруємося для сцени, а в неділю співаємо для власного задоволення, «для душі». І без будь-яких обмежень та зобов'язань. І приходять люди, яким нема коли систематично відвідувати репетиції. А таких багато. А вони люблять пісню. І в вихідні дні приходять до нас поспівати. Взимку ми недільні співи проводимо в Музеї Івана Гончара. А влітку останніми роками в центральному парку. А раніше ми влаштовували їх у Гідропарку, де був зелений театр. На жаль, його вже 10 років нема як такого. Він був в аварійному стані, почали робити ремонт, обгородили його кам'яним муром і залізними воротами, повісили замки і все. І вже це вогнище культури не працює. Про це треба говорити, і писати, і кричати.

УДОРОЗІ ДО РІДНОЇ ПІСНІ

Закінчення. Початок на другій стор.
обкладинки

Я при кожній нагоді про це кажу. По суті Гідропарк – це центральний парк Києва. І немає людям де сісти не тільки поспівати, а й послухати лекцію того ж педагога чи юриста. Оце називається парк культури. Ми його називаємо парк антикультури. Тому що там переважають шашлики, гримлять гучномовці у всіх точках, панує шоубізнес. Ми змушені перенести недільні співи і наші заходи у центральний парк. Але там нам доводиться боротися з різними атракціонами, виступами кікбоксінгу тощо. Ми не відступаємо і домовляємося з ними, щоб вони на кілька годин замовкали і давали нам можливість поспівати живими голосами. І ми це робимо. Ми тричі на літо влаштовуємо масові свята під девізом «Співаймо разом» Це не легко дастися. Бо не всі знають і вірять у це. Потрібна реклама. Ми влаштовуємо ці співи на День Києва, на День Конституції, на День Незалежності. У ті вихідні всі відпочивають, у парках збирається багато людей. Я кажу вам те, що мене хвілює, те, що вважаю дуже важливим. Тому що ми хвалимося, що народ наш створив десятки і сотні тисяч пісень. І це правда. Але якщо ці пісні забуваються, якщо їх нікому співати, то ці багатства фактично не реалізуються. І треба думати, як же їх задіяти. Ми намагаємося робити те, що від нас залежить. Це краплина в морі. Але ми дуже серйозно ставимося до цього. От цікаво таке. У нас молодіжні ансамблі народної музики влаштовують так звані майстер-класи з вивчення побутових танців народних. Їх легко можна вивчити за один вечір. І багато молоді цим цікавиться. І нам

пора вже здобутися на майстер-класи по народних побутових піснях. Щоб приходили люди вчити побутову пісню. Але це набагато складніше. Тому що вивчення пісні вимагає часу і терпіння.

– Як Ви бачите розвиток народної пісні в сучасних умовах?

– Саме цим ми займаємося. Треба, щоб цим займались і радіо, і телебачення. Колись у нас цикл передач таких проходив: «Розучимо пісню». Там брали популярні пісні наших композиторів і поетів такі, що на слуху, що їх легше вивчити. Але серія цих передач припинилася. А народних пісень – їх просто невичерпне море. Пісня народна в побуті звучала. В народі ніхто ніяких репетицій не провадив. Освоєння пісень відбувалось шляхом поступового приступлення. Сьогодні послухали, завтра послухали, на третій день уже люди щось запам'ятають і приспівують. І таким чином жива традиція пісні жила. Тоді не було ні сцени, ні клубів ні організованих колективів. Народна пісня жила на вулиці, на вечорницях. Я пам'ятаю ще ті часи, коли не панувала техніка, не було ні радіо, ні магнітофонів. Люди задовольняли свої запити шляхом самообслуговування. Це дуже важливо. А загальний об'єктивний процес веде до того, що пісню витісняє техніка. І я постійно думаю про те, що ми повинні зробити для того, щоб пісня все-таки в побуті не вмерла. Я прийшов до того, що передачі «Розучимо пісню» мають бути по радіо і телебаченню. Радіо охоплює мільйони людей. Є люди, які цікавляться культурою. Але як це практично зробити. Піти в самодіяльний хор – це треба дуже любити і мати вільний час. А решта, то й дома сидить. Я сиджу і навіть за обідом вмикаю радіо і слухаю передачі «Культура». І я щось виношу з цього. Отже, передачі треба поновити. Є пісні не тільки гарні, а й дуже прості. Ми такі пісні використовуємо ще як почався хор «Гомін». Ми їх не забуваємо й тепер. Такі пісні гарні для розспівування. Можна розспівуватися на різних музичних вправах, а можна на простих піснях. Це нам допомагає не тільки утримувати пісню в концертному виконанні, але й пісню для масового вжитку. До нас пристають люди, коли ми співаємо. Ми співаємо не тільки для людей, а співаємо разом з ними. Це у відповідні дні. Коли Новорічні свята, велико-дні. І так само Купала. Свято Купала – це у нас традиція, яка не переривалася багато років. Ми маємо традиційне місце – Гідропарк, на березі Венеціанської протоки. З року в рік на тому ж місці, але не в той же час. Більше ми міняємо, пристосовуючись до наших умов. Ми прийшли до того, що найкраще перед вихідним днем

влаштовувати свято, щоб люди могли допізня гуляти, а то й до ранку якщо погода дозволяє.

– Леопольде Івановичу, я пригадую кінець 70-х початок 80-х років, я щороку була на святі Купала. Як уж темніло, Леопольд Іванович перший заходив у Дніпро і пускав на воду величного вінка, приготовленого заздалегідь. А тоді вже пускали вінки всі охочі, купалися. Ви самі ще і зараз, як колись, пускаєте величного вінка з хрестовою і свічкою на воду і йдете купатися в Дніпро?

– Я вже все охопити не можу, але молодь має можливість проявити творчу ініціативу. І вінки пускають і вогнища палять. І колеса *мотімо*. У нас є таке важке колесо із вosa. і жердку (віху) ставимо, і щоразу заквітчуємо стрічками. Так, як у народі це було. Почали ми перший раз це свято святкувати в 1969 році. Це якраз рік народження нашого хору «Гомін». І весь час намагалися його підтримувати. Але була перерва вимушена з 1971 по 1984 рік, коли хор ліквідували як «націоналістичний». І нам не було можливості збиратися. Збиралися хіба подеколи під виглядом іменин у Гідропарку.

– Я пам'ятаю, це були іменини Юри Савченка. Він приходив з дружиною Людою і брав сопілку, на якій вчився грати купальських пісень. Одну з них грав добре. А Люда приносila вареники з сиром і ягодами і канапки. Тоді приходили Петро Приймаchenko, Женя Яков'юк, Люда Заковоротня та інші. Гурт був невеликий.

– Там такий виступ є, ми його назвали «Мис доброї Надії». І там влаштовували іменини. І що ви думаете. Приходили якісь там представники органів міліції і закидали нам, що спиртні напої забороняється розпивати, і все чіплялися до нас. Хоч не було до чого причепитися.

– А Люда Савченко завжди згадує, як одного разу приїхали машини, багато машин, і стали розганяти людей. Розігнали усіх, а вона одна залишилася, то показувала міліції паспорт Юрин, що у її чоловіка дійсно день народження і що спиртних напоїв не було, а були лише вареники.

– Зараз такі цікаві процеси відбуваються. З'явилися такі сповідники рідної віри. У них свято Купала на День високого сонця. Це 21–22 червня. Вони святкують окремо то на Оболоні, то на Корчуватому. І нас кликали. А ми кажемо: вибачте, ми за православним календарем 6–7 липня. Бо так робить наш народ. Бо для чого нам розпорювати зусилля? Ми співаємо пісню відому «Не пора, не пора в рідну хату вносити роздор». І ми намагаємося не

тільки співати, а й діяти за цим принципом. У нас є що співати, є для кого і є кому. Хотілося б, щоб до цього долучалася молодь. У нас тисячі пісень, які ми могли б передати наступникам. Наш досвід міг би стати в пригоді. Тому що у нас багато пісень, які кожен міг би підхопити – і старші й молодші, які би нас усіх об'єднали. Але поки що ми в дорозі до цього. Молодь багатьох пісень не знає.

– У вас великий досвід. Ви багатьох думок дійшли самі. А хто спрямував вас у русло пісні? Хто був вашим наставником, учителем?

– Головний вчитель і наставник є сам народ. Я пригадую перші експедиції. Тоді ще не було магнітофонів, не було автобусів. Пішки від села до села. Тоді пісня дзвеніла. І коли я слухав народні пісні, для мене все було нове. Я намагався записати все підряд, все те, що чув. А поїхав другий, третій раз, то бачу, що можу вибірково ловити, що є свіже, нове. На цьому я вчився, фактично. Але для мене це була школа. А потім вийшло так, що я пішов в аспірантуру в Інститут мистецтвознавства, фольклору та етнографії. І по цій лінії пішов. Але попутно займався композиторською творчістю. Поєднувати це, звичайно, нелегко було. Але, з одного боку, я віддавав себе народній пісні. А з другого, – чогось вчився від неї. Те старе, що я писав, воно співалося в кабінеті, у відкриві від конкретних виконавців. А тут живий народний спів. Я уявляю, як кожна партія, як кожен голос буде звучати у живому хорі.

Щодо враження з дитинства, то я запам'ятав «І шумить, і гуде, дрібен дощик іде». Коли я вчився в школі, то були такі вчителі, що влаштовували ігри на перерви. І «Подоляночку» я ще з шкільних років запам'ятав. Хоч там брали участь дівчата. Я чув її збоку. Якось вона мені так закарбувалась. Щось таке в цій пісні особливе.

– А Ваші батьки?

Матері я не пам'ятаю, вона померла як мені було 2,5 року. Вона з Мени родом. Я, на жаль, у Мені не був. Тут у мене була двоюрідна сестра. Але її вже нема. Вона старша від мене. А батько любив співати. З матір'ю вони брали участь у хорі, десь у Ніжині. І в мене збереглися від них ноти, навіть такі збирнички по 10 пісень. Їх видавали Стеценко, Кошиць, Вериківський, Демуцький. Я коли пішов у музичне училище, то ті пісні вчився по нотах співати, розбирати. Серед них траплялися пісні, які просто мене вражали.

В дитинстві я жив у Чернігові на околиці. Я там був в україномовному середовищі. Там є така Мар'їна роща, біля неї річка Стриженев, і ми ходили там рибу ловити, спілкувалися з природою. Любов до рідної мови мені було закладено там. Мені пояснювали різницю між українськими і російськими словами: акно – вікно. Я симпатизував українській вимові. Мені подобалось, що українська мова прозірна.

А потім музика слів. Я лівша, лівак. І це помітили люди, в яких я жив. І вони казали мені так: «візьми ручку, надінь рукавичку». Я ці слова виніс з того часу, і вони мені як музика звучать. Так само «на добранич». Я не розумів значення цього слова, а сприймав його як музику.

Коли привезли мене в Київ, як пора до школи було йти, зі мною приїхала батькова сестра, вона фактично замість матері була. Тому що батько не одружувався другий раз. І він був хворий на туберкульоз. У нього проблем вистачало. А тітка жила разом з нами. Так от я пригадую, як привезли мене в Київ, я дуже плаکав, кажучи, що хочу додому, Але поступово я звик і відчув себе киянином. Я приїздив у Чернігів на канікули. Пригадую, як був футбольний матч. Приїхали кияни грati в Чернігів. І зразу кияни перемагали, а тоді ініціативу переходив чернігівський «Спартак». І почали забивати голи один за другим. Я чую, що хлопці радіють за своїх. А в мене настрій падає, падає, падає. І я почиваю себе найнешанснішою людиною. Для чого я це кажу. Коли я чую балочки про патріотизм, то патріотизм для мене нічого не значить, коли він не має почуття батьківщини, де ти ріс, де народився. Тобто малої батьківщини. Це дуже важливо. І я бачу, що прив'язаність до батьківщини лежить в основі національного патріотизму. Тобто національний патріотизм не є щось абстрактне. Він коріниться якраз у цьому відчутті малої батьківщини. Малої і великої, яку ти змалку в собі несеш.

– Де Ви навчались?

– Я як кінчав школу, то нот не знав. Я поступав спочатку в політехнічний інститут. Провчився семестр. А потім побачив, що це не мое. Я мріявше про художній інститут. Ходив у художньо-прикладне училище, щоб підготуватись до інституту. Мене

одночасно до музики тягло. Якось ішов мимо консерваторії, дивлюсь: оголошення висить – приймаємо на навчання співів. Вони прийняли мене умовно. Але в мене тоді були проблеми з гландинами. Я ходив на консультацію до професора, а він мені сказав: у вас горло не вокальне. Я заспокоївся. Але інтерес мій до музики не переривався. Я почув про училище ім. Гліера. Там без підготовки приймали на хоровий відділ. І попав я в клас Павла Муравського. З нуля можна було починати вчитись. Я вже мав атестат зрілості. І за рік по «загальному фортепіано» 4 чи 5 класів пройшов. Поки пальці дозволяли. Так я пішов по цій стежці. Але був у мене критичний момент. Я сором'язливий був. І коли прийшла пора складати екзамени, треба було диригувати перед народом. Я якось зніяковів. І кажу: може мені не треба. А Муравський каже: не треба, то й не треба. Я думав, що вони і так знають, що я якщо не гений, то обдарований студєнт. А виявляється, що я не склав іспит і мене відчислили. Це був критичний момент мого життя. Це треба було пережити. Але я мобілізувався. Я сказав, що я не провалив екзамен, я просто його не складав. І маю право складати. Я вдома вивчив «По той бік гора». Там діалог хлопця і дівчини. Я в ролях розігрував це, співав. І переконав їх, що з мене може бути музикант...

Далі я пішов по цій стежці. Кінчив три курси, пішов у консерваторію. І прийняли мене на історико-теоретичний факультет. Але паралельно як композитор я приходив зі своїми творами до Левка Ревуцького, консультувався. Він свої зауваження робив, настановив давав. Але я весь час відчував, що мені треба надолужувати те, що пропустив, навчаючись у загальноосвітній школі.

Розмовляла Надія ДАНИЛЕВСЬКА